

План-конспект

відкритого уроку з літератури рідного краю в 10 класі

Тема: Поетична палітра інтимної лірики

Мета: донести до учнів інтимну лірику поетів рідного краю, дослідити мовні засоби, використані авторами для відтворення світу почуттів;
розвивати навички виразного читання, критичного мислення, роботи з текстами, артистичні здібності;
виховувати естетичний смак, кращі якості людського характеру.

Тип уроку: комбінований

Форма проведення: урок – лінгвістичне дослідження

Обладнання: фото авторів, тексти віршів, анкети, музичний супровід, відеокліп до пісні, стікери, листки самооцінювання.

Епіграф: Не згасне в серці в нас ніколи,
Мов ватра, юності любов.

М. Миценко

Хід уроку

I. Мотивація навчальної діяльності.

1. Аутотренінг.

Я – носій української культури.

Я – знавець поезії рідного краю.

Я можу творити.

Я міркую, замислююсь, аналізую.

Я хочу знати і поділитися тим, що знаю.

Я люблю читати твори письменників рідного краю.

2. Доповнення учнів до аутотренінгу.

3. Вчитель: В арсеналі літературознавців є багато підходів до аналізу художнього тексту: філологічний, структурний, міфологічний, семантичний,

психологічний, історико-літературознавчий, релігійно-філософський. Ми ж на сьогоднішньому уроці використаємо лінгвістичний метод, за допомогою якого спробуємо заглянути в творчу лабораторію поетів рідного краю, дослідити секрети таланту і просто збагнути письменницький задум, наблизившись до суті їх художнього мислення. А предметом нашого дослідження будуть інтимні вірші.

II. Актуалізація опорних знань.

а) Бесіда (метод «Мікрофон»):

- Яку лірику називають інтимною?
- Які почуття змальовуються в інтимних творах?
- Кого з українських письменників можемо назвати співцями почуттів?
- Хто з поетів-земляків оспівує людські почуття?

б) Вчитель: Розмова сьогодні піде про почуття, про яке всі мріють, а зазнавши – радіють і плачуть, співають і страждають. Так, мова піде про кохання, без якого не можна жити і яке не завжди робить нас щасливими. За свої 16 років ви багато чому навчилися. А кохати? Дехто вважає, цьому не треба вчитися, тут не може бути вчителів і порадників. Якщо ми все знаємо, чому ж тоді стаються зради і розлуки, сумніви і «любовні трикутники»? Хто в цьому винен? Зазнавши цього почуття, ми звертаємось подумки до тих, хто дає зразок розуміння величі кохання. Тож хоч і будемо ми сьогодні досліджувати мовне багатство інтимних творів, я б хотіла, щоб ви за багатством і різноманітністю епітетів, метафор, порівнянь побачили людину – і почуття.

в) Аналіз відповідей на питання заздалегідь даної анкети:

- 1.Що таке кохання?
- 2.Що важливіше – кохати чи бути коханим?
3. Чи можливе кохання з першого погляду?
4. Вас зрадили. Ваші дії?
5. Батьки проти вашого кохання. Як ви вчините?
6. Чи можливе кохання без фізичної близькості?

7. Чого не можна простити близькій людині?

III. Тема, мета уроку.(запис теми уроку)

IV. Сприйняття і засвоєння нового матеріалу.

1. Проведення дослідження. Робота в групах (під супровід музичної композиції Т.Дуки «Я дарую ці почуття тобі»)

Поетика інтимної лірики ґрунтується насамперед на різноманітних тропях. Найпоширенішими видами тропів у ліричних поезіях на тему кохання є метафори, епітети, порівняння. Тож завдання для груп – їх дослідження.

Учням для опрацювання пропонуються тексти віршів М.Миценка, О.Дуки, М.Бахмата, А.Яковіцької, К.Балабухи, Л.Дерев'янка, Н.Науменко, В.Крупки та інших.

Завдання: Вибрати 1-2 поезії, які найбільш вам сподобалися і відповідають вашим думкам. В інших знайти задані тропи.

2. Звіт І групи. Дослідження метафор.

а) Учні: Метафори – це образні засоби, побудовані на перенесенні ознак, дій з одних предметів на інші, часто з живих на неживі. Дослідивши твори поетів-земляків, ми знайшли багато метафор:

Прогноз дощі холодні пророкує,
До осені рукою вже подать,
А серце переміни якісь чує.
Що прийде завтра: радість чи біда?

М. Бахмат

Скрипка невтішно ридає,
то кляне чинює зраду й провину.

О. Дука

І плачуть тужно так завії,
Немов хоронять всі надії,
До тебе замітають путь.

М. Бахмат

Та ніжність роки притрусили порошею
І холоду прірва лягла поміж нами.

Т. Чуб

Ліс одчиняє мені браму
В світ дивовижної краси.

М. Миценко

Душа повніла тобою.

К. Балабуха

Береза в сукні білій сяє,
Граб обніма її струнку.

М. Миценко

Всі розлуки... синьо, фіолетово ячать

К. Балабуха

Збирала осколки розбитого серця

Т. Підгорна

Нащо зустрівся на дорозі,
Коли зима сріблила коси,
Коли холодні вже тумани
Студити наші душі стали?

Т. Підгорна

У віршах почуття ліричного героя переплітаються з картинами природи, яка змальована не мертвою, бездушною, а чутливою, чуйною істотою.

Вживання метафор допомагає створити художні образи в поезіях.

Висновок: Поети часто вдаються до олюднення предметів, явищ природи:

серце хоче кохати, любов помирає,
очі змагаються з небом,
сміялося море, страх у горлі заніміє,
іржа лягла на душу.

Природа співзвучна внутрішньому стану ліричного героя, що й надає поезії особливої щирості і душевності. Чим точніша, оригінальніша метафора, тим більше хвилює читача твір. Найбільше сподобались нам поезії Т. Підгорної, і ми хочемо їх презентувати у вигляді розмови з поетесою.

Рольова гра:

- Доброго дня, Тетяно Пилипівно!
- Вітаю вас!
- Скажіть, будь ласка, коли ви почали віршувати?
- В юності, коли прийшла перша любов, тоді весь світ здавався іншим, душу переповнювали почуття, і хотілося їх висловити. Так почала писати.
- Мені дуже подобаються ваші поезії. Ось хоча б ця:
Не ілюзії це, а дійсність,
Що кохання не має меж,
Лиш любов нам дарує вічність,
І земне може дати теж.
Треба з вдячністю все приймати,
Що виходить життям з руки,
Бо до щастя легко звикати,
Значно легше, ніж навпаки.

Який свій вірш, Тетяно Пилипівно, любите найбільше?

- Так вірші ж, як діти, їх усіх любиш, бо написані серцем, і виділити з-поміж них якийсь важко.
- То прочитайте щось.
- Останню любов не рубаєш з плеча,
Остання любов – кров на вістрі меча,
Остання любов – ніби квітка в морози,
Остання любов – мов нежданнії грози,
Остання любов прийшла, зазоріла
І серце схололе теплом обігріла.

Остання любов – то дарунок од Бога,

Остання любов, як остання дорога...

- Дякую вам, пані Тетяно! Творчих вам успіхів!

- А вам любові!

Вчитель: Пропоную послухати вірш лауреата обласної премії Спілки письменників «Золоте перо» **Ольги Дуки**, яка в розквіті літ і творчих сил померла, знайти метафори і скласти паспорт твору(читаю):

Так ти пішов

О. Дука

*Склав речі до валізи акуратно,
Спокійно сигарету запалив.
Щось говорив, красиво й недоладно –
На мене лив вини гіркий полин.
В кутках згускає темрява безгучна,
Осінній дощ у вікна загляда.
Тьмяніє на руці твоїй обручка,
Скрадаючись, заходить в дім біда.
Невже було кохання наше грою?
Повільно тліє сигарета на вікні –
Все, що забув забрати ти з собою
Та ще зневіру залишив мені.*

Прогнозовані відповіді: метафори (лив вини гіркий полин, дощ у вікна загляда, заходить в дім біда); паспорт твору: тема – розрив стосунків; ідея – у втраті кохання не буває винен один; основна думка – «Невже було кохання наше грою?»; жанр твору – інтимна лірика.

Вчитель: підберіть метафори до слів:

пісня

думка

черемха

ластівка

кохання

3. Звіт II групи. Дослідження порівнянь.

Свою розповідь ми хочемо розпочати з вірша Надії Науменко «*Ти живеш, а значить, я жива*»:

Можна, я побуду біля тебе?
Можна, я постою віддалік?
Тільки не гони мене від себе:
Ти мов талісман, мов оберіг.
Я лише загляну в твої очі,
Я лише послухаю слова,
І нічого більше я не хочу –
Ти живеш – а значить, я жива.
Знаєш, я навчилась цінувати
Кожну мить, потрачену в житті.
Мить без тебе – мов століття втрати,
Мить з тобою – мов скарби землі.
Я тільки хвилинку поряд буду,
Я не заважатиму, о ні,
Просто я ніколи не забуду
Твої очі сіро – голубі.

В цій поезії ми знайшли кілька змістовних, яскравих порівнянь (ти, мов талісман, мов оберіг; мить, мов століття втрати; мить – мов скарби землі).

Автор, як і інші поети, вдається до поширеного прийому: поєднання метафори з порівнянням, з метою – досягти бажаного емоційного ефекту, передати відповідний настрій, велику силу любові. В творах інших поетів теж знаходимо порівняння, виражені різними способами – за допомогою сполучників мов, ніби, як, наче, іменником в О.в., шляхом заперечення, переходу присудка в порівняння. Багато їх і в творах М.Бахмата: (сніги, наче примара; замети, як гроби; спогади, як похмілля; мовчання – знак розлуки);

в О. Дуки (руки – лебедя крила, смуток терпкий, як ожина; очі, мов краплини неба; коси, мов промені сонця);

в К. Балабухи (дівоча крилата ласкавість, мов голубка, літа; розлуки – зібгані конвертики)

Т. Чуб (я, мов птаха без крила);

М. Миценка (як пасічник в брилі, нагнувся сонях; зорив на неї, як на диво, мов на створіння неземне; як сонях, місяць угорі).

Т. Підгорної (ім'я, мов сонячні промінці, мов дощик на щоці; ти, як метелик на вогонь, летиш в тепло його долонь; я побігла на поклик, як дитина за лялькою).

Висновок нашого дослідження: Поєднання порівнянь з метафорою посилює емоційність вірша, робить його більш експресивним. Зорові враження, які виникають під час читання, яскравіші, колоритніші, читач наче сам знаходиться на місці відтворюваних подій. Самі ж порівняння розширюють асоціативний та образний ряди поезії. Найбільше ж нам сподобалася поезія В. Крупки «Таємниця походження людини», і ми, підтримуючи думку автора – світом править любов! – хочемо, щоб її почули всі.

Учень читає вірш

Я п'ю тебе, як воду п'ють з криниці,
Благаю день, щоб спека не спадала.
Вивчаю найдивнішу таємницю,
Що віковічно людство хвилювала.
Й мене дивують сумніви учених –
(Сіль істини не тільки в суперечці),
Погляньте лиш уважніше на мене
І, може, зрозумієте нарешті:
Людиною людина вперше стала,
Коли на себе схожу покохала
І з трепетом несміло прошептала:

«Коханий мій...» а чи «моя кохана»...

Вчитель: Пропоную вам виконати завдання **«Поетичного конструктора»**

(за опорними словами відновити поетичні рядки):

І (карі) очі, й (чорні) брови –
Усе було, як у тій пісні,
Й пахучі коси, мов шовкові,
І серцю в грудях аж затісно.

М. Миценко

В цю казку, а чи сон, прийшли ми
Із далечі (безмежної) полів.
І ми (співали) лиш очима,
Бо (ясно) все було без слів.

В. Главацький

Я візьму твої... (долоні) в руки,
Обігрію їх своїм коханням,
Обійму і закричу від (муки),
Обіллю сльозами і ... (стражданням)

А. Яковіцька

Надивитись ще на тебе хочу,
Хай давно ми вже не (молоді)
Це ж колись я через (твої) очі
І страждав безмірно, і радів.

М. Бахмат

Моя душа – (суха, ламка) стеблина,
Що трав згада манливий аромат.
Зникає в небі зграя (журавлина)
І за вікном зітхає (мокрый) сад.

Т. Чуб

1. Перегляд кліпу до пісні на слова і музику Т. Дуки «Зима»

2. Читання вірша Л. Голуб «Як добре, що ти є»

Сніг, завірюха, вітер, а в душі
Знов проліски розквітли і фіалки...
Хоч за вікном морози, та мені
Так хороше, приємно так, аж жарко,
Коли згадаю слів твоїх тепло,
Твої обійми - трепетні, несмілі,
І серце, що вистукує в грудях
Все, що сказати ще ми не посміли...
Воно мені дарує голоси
Весни і перемоги над зимою!
Як добре, що ти є і що ти мій –
Єдиний, щирий, ніжний, дорогий!

3. Порівняльна характеристика творів (прийом «Кола Вейна»)

4. Звіт III групи. Дослідження епітетів.

Учні: **Епітет** – це художнє означення, яке підкреслює яку-небудь характерну ознаку чи визначальну якість предмета. Існує в літературі поняття авторські епітети (придумані автором) і постійні – які міцно і назавжди зрослися з поняттям, яке вони визначають. Які ж функції епітетів у творах? Змалювання різноманітних відтінків, оцінка предметів та явищ, характеристика дійових осіб, передача почуттів. Епітети – найуживаніші і найпоширеніші образні тропи. Дослідивши творчий доробок поетів нашого краю, ми можемо засвідчити, що вони використовують як постійні епітети (карі очі, чорні брови, шовкові коси, гарячі губи, синє море, лютий вітер, солодка мука, невигойна рана), так і авторські (гіркий полин вина, зболена душа, зрадлива стежина, отерплі чата, розвихрені дні, п'янке літо, волошкові сузір'я).

Висновок: Використання фольклорних (постійних) епітетів свідчить про добру обізнаність з усною народною творчістю («Пісня про мою кохану» О.Дуки, «Падав сніг», «Зрадлива стежина» М.Бахмата, «Летіла зозуля», «Лиш пучечок рутоньки» М.Миценка) Авторські ж епітети допомагають

відтворити і передати найтонші нюанси інтимних переживань ліричного героя.

Доповнення вчителя: Михайлина Коцюбинська в посібнику «Аналіз художніх творів» стверджує: «Характер епітетів залежить і від панівного літературного стилю». Дослідивши твори наших земляків, ми погоджуємося з цим твердженням.

А прочитати нам хочеться **поезію М.Миценка** «Щасливий знов».

І знов побачив я тополю
Струнку й зелену край воріт,
І серце стислося від болю
При згадці тих далеких літ
Здалося: вечір, ти і зорі,
Садок вишневий, солов'ї,
Бентежні мрії, наче море,
Палкі цілунки губ твоїх...
Отак згадається інколи,
І вкотре я щасливий знов.
... Не згасне в серці в нас ніколи,
Мов ватра, юності любов.

V. Закріплення вивченого матеріалу.

а) Читання епіграфа.

б)Бесіда «Мозкова атака»:

- Що таке ватра?

- Що потрібно для того, щоб вона не згасала?

- Що потрібно для того, щоб не згасав вогонь любові?(«Гронування» -

учні прикріплюють стікери з зазначенням необхідних якостей людини на дошці)

б) У відповіднити назви збірок з прізвищами авторів:

1.«Душі закоханої світ»

а. Т.Підгорна

2. «Безсонна ніч»

б. М. Бахмат

3. «Спасибі, мамо, і пробач»	в. М.Миценко
4. «Поклик отчої землі»	г. Л. Черкашина
5. «Моя душа»	г. В. Крупка
6. «З осінню в серці»	д. А.Стойчан
7. «Тече поезії ріка»	

Ключ – відгадка: 1-б, 2-г,3- г,4-в,5-д, 6-а, 7-

VI. Підсумок уроку.

1. Рефлексія(метод «Незакінчене речення»):

- Сьогодні на уроці звучали...
- Сподобалися, схвилювали вірші...
- У творах наших земляків багато...
- Під час уроку я замислився над тим, що...

2. Заповнення листків самооцінювання.

3.Вчитель: Поетична палітра інтимної лірики рідного краю показала вам багато граней величного і світлого почуття. Скільки не житиме людина, стільки вона буде вчитися і пізнавати таїну любові. Кажуть, на помилках вчаться. Учіться на чужих помилках, хай власних помилок у вас буде поменше. Щиро сподіваюсь, що поезії, почуті і прочитані сьогодні, спонукали вас до роздумів, допомогли зрозуміти щось важливе в житті.

Любов – це сон? Це радість чи біда?

Це грім, а чи веселка кольорова?

Це темрява чи весняна вода?

Над цим замислюємось знову й знову.

Нема рецепта, правила нема,

Як не зазнати зради, гніву, болю.

Людина зрозуміє це сама,

Шукаючи свою щасливу долю

Усе життя, до зморшок і сивин,

Пізнаємо науку як любити...

Це важко, але знає не один:
Не можна без кохання й дружби жити.
Помилимось, а чи наб'єм синці –
То власний досвід, то – життя наука.
Весна... підсніжник... промінь на щоці...
Любов у ваше серце тихо стука...

Хай у вашому житті буде велике кохання, що осяє душу і серце, окрилить і піднесе у височінь, навчить дивитися на світ щасливими очима і дякувати за кожну хвилину під цим небом. Хай не лякає вас те, що інколи за нього платять дорого, що інколи воно приносить страждання. Воно варте того...

Д/з: I гр. – дослідити, які ще образотворчі мовні засоби є у віршах;

II гр. – намалювати ілюстрації до творів поетів-земляків;

III гр. – скласти інтимну поезію або твір-роздум «Не згасне в серці в нас ніколи любов» (М.Миценко)

*Не згасне в серці
в нас ніколи,
Мов ватра,
юності любов.*

М.Мищенко

